

Bernard Mandeville

A méhek meséje

A kapitalizmusban a magánvételkek
tényleg a közjót szolgálják?

EURÓPA KÖNYVKIADÓ
BUDAPEST, 2026

www.alexandra.hu • www.moobius.hu
www.europakiado.hu

(1714)

VIZSGÁLÓDÁS AZ ERKÖLCSI ERÉNY EREDETÉRŐL

Minden oktalan állat, tanítás vagy idomítás híján, csupán a maga kedvét keresi, és természettől fogva követi saját hajlamainak indíttatásait, tekintet nélkül a jóra vagy rosszra, melyet saját kielégülése mások számára jelenthet. Ezért a természet vadon állapotában azok a teremtmények alkalmasak leginkább a tömeges és békés együttélésre, melyek a legcsekélyebb jeleit mutatják az értelemnek, és a legkevesebb a kielégítésre váró igényük; és következésképpen egyetlen állatfaj sem alkalmatlanabb valamely kormányzat zabolája nélkül, nagy sokaságban egyetértve élni, mint éppen az ember; mégis tulajdonságai olyanok (jók-e, vagy rosszak, nem akarom eldönteni), hogy az állatok közül egyedül őt képesítik társadalmi lényvé válni; de mert az ember roppant önző és makacs, egyszerűsmind agyafúrt állat, bármily felső erő nehezédjék

is rá, a pusztá erőszak kevés, hogy kezelhetővé tegye, és kifejlessze a benne rejlő képességeket.

Ily módon minden korok törvényhozói és bölcsei, akik a társadalom kiépítésén fáradoztak, legfőképp arra törekedtek, hogy az irányításuk alatt élőkkel elhitesseék, miszerint számukra is előnyösebb kívánságaikat legyőzni, mintsem kielégíteni, s a köz javát tekinteni saját egyéni érdekeik helyett. Mivel ez mindig igen nehéz feladat volt, minden bölcsességet és ékesszólást latba vetettek érdekében, és minden kor filozófusai és moralistái a végéig csigázták elméjüket, hogy egy ily hasznos elmélet igazságát bebizonyítsák. De akár elhitte az emberiség ezt, akár nem, aligha valószínű, hogy bárki is rá tudta volna venni őket természetes hajlamaik megtagadására és a maguké helyett mások javának előmozdítására, ha nem mutatott volna fel ugyanakkor valami egyenértékű kárpótlást jutalmul azért az erőszakért, amelyet így szükség-szerűen önmagukon elkövettek. Akik az emberiség civilizálására vállalkoztak, nagyon jól tudták ezt, de mert annyi valóságos ellenértéket nem adhattak, amennyi mindenkit kárpótoltnak volna minden egyes önmegtagadásért, kénytelenek voltak egy képzeletbelit kitalálni, mely mint általános ellenérték a lemondás áldozatáért minden alkalomra megfelelőnek bizonyulhatott, s amely, bár sem-

mibe sem került sem nekik, sem másoknak, mégis elfogadható kárpótlást jelenthetett azok számára, akiknek nyújtották.

Ezek a törvényhozók alaposan megvizsgálták az emberi természet erősségeit és gyarlóságait, és úgy találván, hogy senki sem oly barbár, hogy a dicséretnek ne örülne, sem olyan alávaló, hogy a megvetést eltűrje, joggal állapították meg, hogy a hízélgés a legerősebb érv az emberi teremtmények számára. E varázsos hajtóerőt hasznosítandó magasztalni kezdték az emberi természet magasabbrendűségét az állatoké felett, és féktelen dicsérettel halmozva el bölcsességünk csodáit és értelmünk határtalanságát, ezernyi dicshimnusz zengtek a lélek erejéről, mely a legbámulatosabb vívmányok elérését tette lehetővé. E ravasz hízélgéssel belopván magukat az emberek szívébe, elkezdtek oktatni őket a becsület és szégyen fogalmaira, ezt mint minden rosszak legrosszabbikát idézve, amazt pedig a legfőbb jónak aposztrofálva, amire csak halandó törekedhet; ez megtörténvén, rávezették őket, mily méltatlan ily magasztos teremtmények méltóságához, hogy ama ösztöneik kielégítésére törekedjenek, melyekben közösek az állatokkal, elfeledkezve azokról a magasabb képességeikről, amelyek minden látható lény fölé emelik őket. Elismerték ugyan, hogy a természet eme in-

díttatásai igen erősek, hogy fáradságos leküzdeni és igen nehéz teljesen visszafojtani őket; de ezt is csak érvként használták annak bemutatására, mily dicsőséges egyfelől ellenállni, másfelől mily megvetendő engedni nekik.

Hogy ezenfelül versengést keltsenek az emberek között, felosztották az egész fajt két, nagymértékben különböző osztályra. Az egyik alávaló, alantas gondolkodású hitványakból áll, akik csak a pillanatnyi élvezeteket hajhásszák, teljességgel képtelenek az önmehtagadásra, és a mások javát semmibe véve nincs magasabb céljuk saját érdeküknél; akik a kéjek rabjaiként ellenállás nélkül hajolnak meg legdurvább ösztöneik előtt, és fajuk kiválóságait csak érzéki gyönyöreik növelésére használják. Ezek a sárban csúszó, elvadult szerencsétlenek, mondták, fajtájuk szégyenére vannak, és emberi alakjuk ellenére csak külső vonásokban különböznek az állatoktól. Bezzeg a másik osztályt magasztos, emelkedett lelkű lények alkotják, akik mocskos önzéstől menten szellemük kiművelését becsülik a legtöbbre, és önmagukat helyesen értékelve ama részének szépítésében lelik gyönyörűségüket, mely kiválóságuknak záloga; így tehát megvetve mindazt, ami közös bennük az értelmetlen teremtményekkel, az ész erejével ellenállnak leghevesebb hajlamaiknak is; és örökös háborút visel-

ve önmagukkal mások békéjének előmozdítására, nem kisebb célra, mint a közjóra és saját szenvedélyeik legyőzésére törekednek.

*Fortior est qui se quam qui fortissima,
Vincit Moenia...*

TARTALOM

ELŐBESZÉD (1714)	5
A LÁZONGÓ KAS, <i>avagy a megjavult gazemberek</i> (1705)	15
A BEVEZETÉS (1714)	33
VIZSGÁLÓDÁS AZ ERKÖLCSI ERÉNY EREDETÉRŐL (1714)	35
MEGJEGYZÉSEK <i>(Jegyzetek A lázongó kas egyes passzusaihoz)</i> (1714–1723)	53
VIZSGÁLÓDÁS A TÁRSADALOM TERMÉSZETÉRŐL (1723)	235
UTÓSZÓ: Heller Ágnes CINIZMUSSEL A KÉPMUTATÁS ELLEN	297
JEGYZETEK	331